אריה רייך

ראוי לתואר

הענקת פרס נובל לשלום לאיחוד האירופי נעשתה מאוחר מדי ■ זהו מוסד שהצליח להשכיח את המלחמות ביבשת עקובה מדם, לכבוש את הלבבות ולא את האדמה

ההחלטה להעניק את פרס נובל לשלום לשנת 2012 לאיחוד האירופי גרמה ללא מעט הרמות גבה, הן באירופה והן בישראל. היו גם כאלה שהשוו אותה להחלטה התמוהה מלפני שלוש שנים להעניק את הפרס לברק אובמה, עוד לפני שהאיש הספיק להשלים את שנתו הראשונה בבית הלבן או לתרום תרומה בת־קיימא כלשהי לשלום העולמי, וראו בה עדות נוספת לשיקול הדעת המעוות של חברי ועדת הפרס. למען האמת, שתי ההחלטות הללו שונות בתכלית ואפילו הפוכות זו מזו. אם הפרס לאובמה ניתן מוקדם מדי, הרי שהפרס לאיחוד האירופי ניתן מאוחר מדי – כל כך מאוחר, עד שאנשים כבר הספיקו לשכוח מה היה לפני שהאיחוד נולד. הם שכחו שעל פני תקופה של שבעים שנה שקדמו לאיחוד האירופי, גרמניה וצרפת לחמו לא פחות משלוש מלחמות קשות ביניהן; הם שכחו שבמאה ה־20 חווינו שתי מלחמות עולם עקובות מדם שהתחילו באירופה וגררו לתוכן מדינות מכל היבשות. המלחמות הללו גבו קרוב ל־100 מיליון קרבנות בקרב חיילים ואזרחים, ומתוכם 6 מיליון מבני עמנו. ואילו היום, מלחמה בין צרפת לגרמניה, או בין מדינות חברות אחרות באיחוד האירופי, היא דבר לא ריאלי שלא יעלה על הדעת.

את הרעיון הבסיסי שעליו מבוסס האיחוד האירופי הגה לראשונה יהודי יליד רומניה בשם דיוויד מיטרני, הנחשב לאבי התיאוריה הפונקציונליסטית ביחסים בינלאומיים. בספרון שפרסם בלונדון באמצע מלחמת העולם השנייה, מיטרני טען שהדרך להגיע לשלום בין מדינות שמתחשורר ביניהן היא לפתח את שיתוף הפעולה בתחומים "לא מאיימים" כמו מסחר, תחבורה או אפילו חיזוי מזג אוויר. שיתוף פעולה כזה יפיג מתחים, יגביר את האמון ויגרור אחריו עבודה משותפת בתחומים נוספים, לרבות הקמת מוסדות משותפים ליישום ההסכמים בין הצדדים, עד שבסוף המדינות תהיינה כה משולבות ותלויות אחת בשנייה שמלחמה ביניהן לא תוכל לבוא בחשבון. את התיאוריה הזו תרגם המדינאי הצרפתי ז'אן מונה לתוכנית פעולה מעשית שאומצה ברגע נדיר של חסד על ידי שרי החוץ של צרפת וגרמניה בתחילת שנות ה־50. הצטרפו אליהן מיד גם איטליה, בלגיה, הולנד ולוקסמבורג – המייסדות המקוריות של הקהילה הכלכלית האירופית. מקהילה כלכלית של שש מדינות, הארגון הפך לאיחוד כלכלי ומדיני של 27 מדינות אירופיות – לרבות כאלה שהן ממזרח אירופה – ובקרוב יצטרפו גם קרואטיה ומדינות נוספות מהבלקן, שגם הוא היה שקוע במלחמת אזרחים אכזרית עד לא מזמן.

רעיון מסוג זה של איחוד מדינות ריבוניות, בעלות שפות ותרבויות שונות, תחת מוסדות ממשל משותפים, שלא בכוח הזרוע ותחת מגפי כיבוש צבאי, לא נראה מעולם בהיסטוריה האנושית. במקום חיילים במדים נוצצים ועם חרבות שלופות, אירופה נכבשה על ידי אלפי פקידים בחליפות פסים, האוחזים בספרי חוקים ושולפים תקנות, הבאים להטיל סטנדרטים אחידים ולפתוח את הגבולות שבין המדינות לזרימה חופשית של סחורות, שירותים, הון ואנשים. לא פלא שהאיחוד נתקל בלא מעט קשיים במהלך התהוותו. דווקא השנה הוא חווה את אחד ממשבריו החמורים ביותר, הקשור לניסיון הנועז להקים איחוד מוניטרי בין חלק ממדינות האיחוד – הלא הוא גוש מטבע האירו. אכן, נראה שהרעיון הזה לא היה מוצלח ביותר, במיוחד כשהוא לא לווה באיחוד של המדיניות הפיסקלית והתקציבית של המדינות החברות. מותר גם לבקר את גישתו של האיחוד האירופי כלפי מדינת ישראל ואת עמדותיו בסכסוך שלנו עם הערבים. אכן, הח"מ שותף לביקורת זו והביע אותה לא פעם באוזני פקידים אירופים. אולם זאת לא סיבה שלא להכיר בתרומה הגדולה של עצם הקמת האיחוד האירופי להשכנת שלום ביבשת האירופית ידועת המלחמות. והלא בדיוק לשם כך ייסד אלפרד נובל את פרס השלום שלו לפני כמעט 120 שנה.

פרופ' אריה רייך מחזיק בקתדרה על שם ז'אן מונה למוסדות האיחוד האירופי, ומלמד בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר־אילן

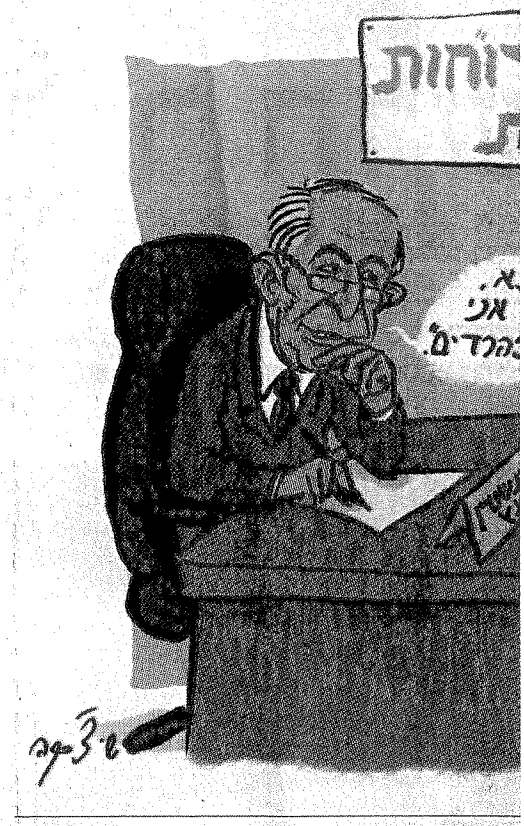

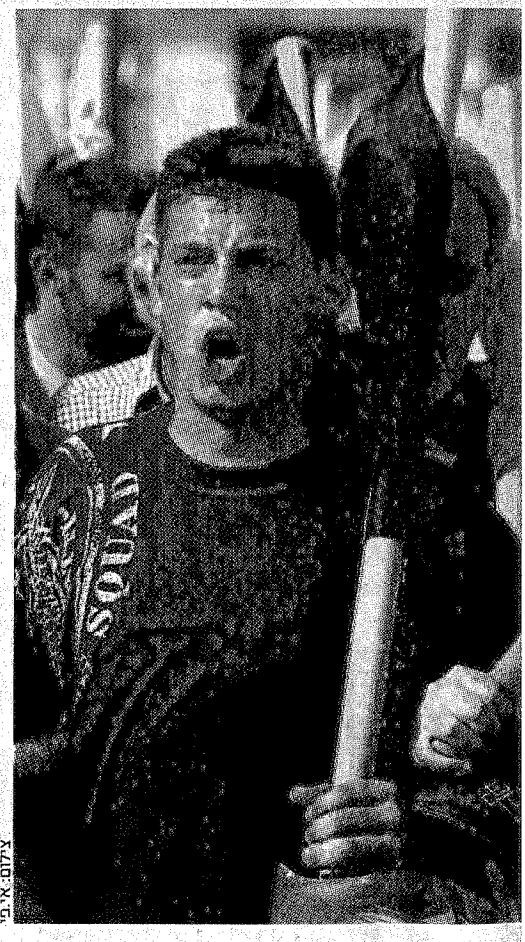

צילום: א.פ.

...ושו אתמול את מקומות עבודתם והפגינו נגד צעדי ...ונה במסגרת שביתה ארצית. מאות צעירים השליכו ... אתונה, וזו הגיבה למהומות בירי מטחי גז מדמיע. ...אירופי בעתידה הכלכלי של יוון, בניסיון למנוע את